

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Representat ad vivum instantem obsidionem, famem et pressuram Jerusalem, quae postea anno sexto contigit, puta anno 11 Sedeciae. Quocirca primo, jubetur describere in latere urbem, et circa eam aggeres et castra Chaldaeorum eam obsidentium, ac sartagine ferream, quasi murum, ponere inter se et civitatem. Secundo, vers. 4, jubetur cubare super latus sinistrum 390 diebus pro totidem annis iniquitatis Israel, et 40 diebus super latus dextrum, pro totidem annis iniquitatis Juda. Cibis vero et potus quotidianis ei praescribitur, scilicet panis ponderans viginti stateres, et aqua sexta pars hin. Tertio, vers. 12, jubetur panem suum coquere stercore hominum: sed obscenitas impetrat, ut pro stercore hominum substituat stercore bovum. Hisce autem omnibus, portendit famem, sordes et angustias, quas passuri erant Judaei obsessi a Chaldeis in Jerusalem.

Moraliter discite hic, quam viles et exiles sint urbes, quae mundanis magnificae videantur, utpote quae in vili et parvo latere describantur. Vere Seneca dicit, Punctum, et adhuc puncto minus est id, quod colimus. Nam, ut ait Boetius lib. II De Consol., tota terra non est nisi punctum puncti. Quocirca Socrates Alcibiadem, superbientem epibus praedixit in quemdam locum duxit, in quo suspensa erat cosmographica tabula, terrae circuitum complexa; jussitque Alcibiadem, Atticam in ea inquirere: quam ut invenit, sua etiam praesidia inspicere praecipit. Quae cum Alcibiades nusquam esse pietati diceret: Cur igitur, ait Socrates, ob illa superbis, quae circa nullam terrae partem existunt? Ita Elhanus lib. III (1).

1. Et tu, fili hominis, sume tibi laterem, et pones eum coram te: et describes in eo civitatem Jerusalem. 2. Et ordinabis adversus eam obsidionem, et aedificabis munitiones, et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro. 3. Et tu sume tibi sartaginem ferream, et pones eam in murum ferream inter te, et inter civitatem: et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem, et circumdabis eam: signum est domui Israel. 4. Et tu dormies super latus tuum sinistram, et pones iniquitates domus Israel super eo, numero dierum quibus dormies super illud, et assumes iniquitatem eorum. 5. Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecentos et nonaginta dies: et portabis iniquitatem domus Israel. 6. Et cum compleveris haec, dormies super latus tuum dextrum secundo: et assumes iniquitatem domus Juda quadraginta diebus, diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi. 7. Et ad obsidionem Jerusalem convertes faciem tuam, et brachium tuum erit extentum: et prophetabis adversus eam. 8. Ecce circumdedit te vinolus: et non te convertes a latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuae. 9. Et tu sume tibi frumentum, et hordeum, et fabam, et lentem, et milium, et viciam: et mitte ea in vas unum, et facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum: trecentis et nonaginta diebus comedes illud. 10. Cibis autem tuus quo vesceris, erit in pondere viginti stateres in die: a tempore usque ad tempus comedes illud. 11. Et aquam in mensura bibes, sextam partem hin: a tempore usque ad tempus bibes illud. 12. Et quasi subeinericium hordeaceum comedes illud: et stercore, quod egreditur de homine, operies illud in oculis eo-

(1) Praemonstrata in tribus prioribus capitibus institutione Ezechielis in Prophetam, jam ipse ministerium adimplere incipit, et in tribus subsequentibus capitibus, Hierosolymae obsidionem, famem et exitium tum propositis symbolis, cap. IV, V, tum appositis sermonibus, cap. VI praesentiat.

Hierosolymae obsidionem, ut recte notat et ipse Rosenmüller, vates praesignificare jubetur quadriennis ante, ad vero est, tali tempore, quo mortalium nemo, nisi

qui divino instinctu inflatoque incertus esset, praesagire illam certo potuit. Nam quae septem prioribus hujus libri capitibus vili nostro obligasse videntur, ea omnia anno quinto exsiliu Joachin accidisse censenda sunt, qui ipse annus et quintus erat Sedeciae ad imperium evecti. Is autem eam regni sui anno quarto se deum Nabuchodonosori obstrinxisset; quis illum anno septimo datam fidem fracturam et contra imperatorem Chaldaeorum rebellaturum

rum. 13. Et dixit Dominus: Sic comedent filii Israel panem suum pollutum inter gentes, ad quas ejiciam eos. 14. Et dixi: A a a, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta; et morticinum, et laceratum a bestiis non comedi ab infantia mea usque nunc, et non est ingressa in os meum omnis caro immunda. 15. Et dixit ad me: Ecce dedi tibi finem hominum pro stercorebus humanis: et facies panem tuum in eo. 16. Et dixit ad me: Fili hominis: Ecce ego conteram baculum panis in Jerusalem, et comedent panem in pendere, et in sollicitudine: et aquam in mensura, et in angustia bibent: 17. ut deficientibus pane et aqua, corruiat unusquisque ad fratrem suum, et contabescant in iniquitatibus suis.

1. LATEREM. — In quo stylo ferreo delineas urbem Jerusalem, et circa eam obsidionem, id est castra et machinas Chaldaeorum obsidentium. Ex lateribus enim sunt domus et urbes. Rursum, later magis aptus erat ad picturam, quam lapis. Ita R. David et Maldonatus.

Symbolice Theodoretus: Later, ait, significat incolarum debilitatem, qui non aedificaverunt domum suam supra petram, sed super arenam; et Origenes: Later, ait, sunt ineruditae animae.

Notat Lyranus et alii laterem accipi hic erudum, nondum igne decoctum et duratum; alias enim non potuisset Propheta in illo civitatem, ejusdemque obsidionem describere. Igitur Jerusalem obsessa, est anima posita in peccato, contra quam omnes justitiae divinae munitiones diriguntur. Verum haec omnia in latere non decocto, sed erudo, qui facile aqua dissolvitur, describuntur (1); et intelligamus omnes divinae irae munitiones adversus peccatores dispositas, penitentiae lacrymis posse dissolvi, atque adeo totam demonis accusationem aboleri. Rursum S. Gregorius, lib. XXVI Moral. cap. v: « Sancti, inquit, predicatorum obsidionem circa laterem in quo Jerusalem civitas descripta est, ordinant; quod terrene menti, sed jam supernam patriam requirenti, quanta eam in hujus vite tempore viliorum impugnet adversitas, demons-

(1) Quod lateri obsidende Hierosolyma picturam inculpat, in eo istius temporis ac regionis morem sequitur. « Epigenes apud Babylonios docet annorum observationes siderum ocellibus laterculis inscriptas docet, Plinio referentem, Hist. natur., lib. VII, sect. xvii. Et in eo ipso tractu, quo olim Babyloniam urbem sitam esse creditur, est, nostra aetate ingens laterum copia et terra est effusa, quibus scriptura, cunctis figuris constans, est insculpta; de quibus vide Frid. Muntzer, Versuch über die Keilformigen Inschriften zu Persopolis, pag. 130 et seq. Neque Hieronymi temporibus mos iste prorsus videtur obsolevisse, cum ipse dicit: « Pro latere qui graece dicitur genere feminino ἑπίθετος, Symmachus manifestus interpretatus est ἑπίθετος, quem nos laterculum et abacum appellare possumus. In cuius pulvere solent geometrae γωνίας, id est lineas, radiosque describere. » Ex cuius verbis colligere licet, non fuisse necesse, ut Propheta lateri usus sit, ut quidam volunt, credo, nondum igne cocto et durato.

Et dabis, id est effinges, ordines contra illam obsidionem, id est figuram obsidionis contra urbem. Opposite Stenelin observat, simili modo quae in scuto Achilles (Iliad. XVIII, 491 et seq.) efficta erant, ita describit, quasi fortissimum gressum sit. (Rosenmüller.)

trant. » Idem S. Gregorius fusius hic homil. 42: « Sume, inquit, tibi laterem, videlicet proximi cor terrenum. Pones eum coram te, scilicet ut vitam atque intellectum illius intenta mente custodias. Et describes in eo civitatem Jerusalem, ut ei, quae sunt superna gaudia de visione pacis, innotescas, etc. Et ordinabis adversus eam obsidionem. Nam, ut valeat anima ad illa pacis gaudia aeterna perfingere, hanc hic procul dubio oportet tribulationum et tentationum certamina multa sustinere: unde predicatorum contra erudendam animam obsidionem ordinant, eum promouendo indicant quibus se modis vita virtutibus opponant; quomodo luxuria castitatem feriat; qualiter ira tranquillitatem animi perturbet; quantum inepta laetitia vigorem mentis resolvat; qualiter multiloquium munitionem cordis destruat; quomodo invidia charitatem interficiat; quemadmodum superbia arcem humilitatis effodiat, etc. Et dabis contra eam castra, ut ostendas quomodo maligni spiritus animam, non ex uno, sed ex conjunctis vitis simul tentant. » Huc pertinet illud S. Hieronymi ad Heliod.: « Erras, frater, erras, si putas unquam christianum persecutionem non pati. Tunc maxime oppugnaris, si te oppugnari nescis. Tranquillitas ista, tempestas est. Nam militia est vita hominis super terram, » ut ait S. Job, cap. vii. Animet nos sententia S. Cypriani: « Sancti, ait, vincit qui statim patitur. At qui manens semper in penis congregatur eum dolore, nec vincitur, quotidie coronatur. » Quotidie enim lentum et longum obit martyrium. Ita ipse lib. II, epist. 4.

Denique H. Pintus: Moraliter, inquit, in mente nobis describere et pingere debemus Jerusalem, id est imaginem urbis et regni caelestis; simul et obsidionem, id est hostes qui nos obsident, et ab ea impediunt; quibus opponenda est sartago ferrea, id est fortis charitas, et invicta constantia. Hoc accommodatum est.

2. MUNITIONES. — Hebraice פֶּתַח דָּוִד, id est turrim ligneam, in cuius summo scilicet, stabantur balistae, scorpiones, arietes et aliae machine ad muros quatendos. Unde Hebraei dicunt פֶּתַח דָּוִד, id est comminere, deducunt. Ita R. David. De his turribus agit Vitruvius, lib. X, cap. 1. Dicebantur ambulatoriae haec turres, quia dissolutae ab exercitu circumferri poterant. Septuaginta vertunt, ἑπιπρομαχία, id est propugnacula. Propheta hic,

tum Dei, tum Chaldaeorum urbem obsidentium personam gerit.

ET COMPORTABIS AGGEREM, — aggeste terrae cumulum, item lapidum, caespitem, lignorum congestionem, ut exites propugnaculum, ex quo quasi e monte displodantur balista in mentia et cives: aut potius, « aggerem, » quo scilicet se Chaldaei a tellis Iudeorum tueantur. Solent enim hostes urbem obsessuri aggeres ante se agere atque promovere, ut illasi ad muros accedant. Ita Maldonatus.

DABIS, — depinges. Omnia enim haec non realiter fecit, sed in latere pinxit Ezechiel.

ARIETES. — Ita dicta trabs, quo pendens ex funibus, et retrorsum ab obsidentibus repulsa, ferro in fronte instar cornu prominente, quasi aries monia et portas magnò impetu percutiebat et dejecit. Plinius, lib. VII, cap. LVI, auctorem hujus machine facit Epeum, qui equum Trojanum (hunc enim ait fuisse arietem) fabricavit, quo capta est Troja. Vide Josephum, lib. III *Belii*, cap. IX. Chaldaeus pro arietes vertit, *duces*. Sicut enim arietes ducunt gregem, ita duces exercitum.

3. SONE TIBI SARTAGINEM. — Hinc videtur Ezechiel realem sartagine mumpsisse, non autem eam pinxisse in latere.

SARTAGINEM, — in qua fringuntur carnes, pisces, ova, et si magna sit, homines; uti in ea Machabeos frixit Antiochus, II *Machab.* vii, 3. Unde et Syrus vertit, *sartagineum ferri*, ex ferro; Arabibus Antiochenus, *patellam ferram*.

Quares, cuius rei haec sartago sit symbolum? Respondet Maldonatus eam significare urbem Jerusalem; quia sartago ferro quasi circumdatur: ferrum autem significare urbis munitionem, quod inexpugnabilis esse videretur, ac si ferreo muro habuisset; fore tamen ut ab ira Dei, quo fortior est ferro, expungeretur. Verum obstat, quod Propheta jubetur hanc sartagine ponere inter se et urbem: ergo non fuit urbs ipsa, sed medium quid inter urbem et Prophetam. Nota ergo: Primo, Propheta gerens personam Dei, inter se et latere in quo Jerusalem delineat, posuit sartaginem ferream, ut significaret quasi ferreum murum interjectum esse inter se et cives, id est Deum Deique decretum et sententiam contra eos latam, esse inexorabilem, nec Deum civium preces et querimonias auditurum, aut misericordia flexendum. Ita Theodoretus, Polychronius, S. Hieronymus, Vatablus et alii. Sartago ergo sunt atrocitas criminum, quae iter ad Dei misericordiam impediunt quasi rupes, *Isaia* lxx, 2, aut quasi nubes, *Thren.* iii, 44, scilicet corda Iudeorum, ait R. David, ferro duriora, et fulgine turpiora, quae Deum natura sua mollem, misericordem et mellem, durum et ferreum effluunt, atque ferreum decretum durae punitionis et vindictae ab eo extorquent.

Secundo, haec sartago significat igue comba-

rendam urbem, civesque gravissime cruciandos et quasi frigosos. Idem significat olla accensa Jeremie cap. i.

Tropologicae S. Gregorius, *homil.* 12: « Sartago, ait, ferrea est spiritalis zeli frivura, in qua amore virtutum contra vitia populi concinator ardet. » Talis fuit Paulus, dicens: « Quis scandalizatur, et ego non uror? Nullum Deo tale est sacrificium, quale est zelus animarum, » ait S. Gregorius ibid. Melius S. Ambrosius in *Psalm.* xxxviii, ad istum versum: *Tabescere fecisti sicut araneam animam ejus*: « Mittuntur, ait, in sartagine nimis peccatorum, ut defluat quaedam peccati caro, quae obdlexerat animae ac mentis vigorem, et velut jure quodam, ita quibusdam infuderat animam illecebris cupiditatum. Expectant igitur nos quaedam sartagine; ideo hic conteramus quo nostrum, ut subtile fiat, et deponat omnem duritiam, et pinguedinem carnis arvine. »

ONERABIS FACIEM, — tum contra sartagine, tum contra urbem, q. d. Severo et implacabili vultu, quasi inexorabilis, urbem et sartagine aspicias; quasi Iudex, qui, cum a sententia lata immobilis est, eam ac reum obfirmatis oculis intuetur. Aliter Polychronius et Kimchi, q. d. Avertes ab urbe faciem indignandam et minacem levorum.

SIGNUM EST DOMUI ISRAEL, — id est, haec figura et delineatio Jerusalem obsessae, significat vere Jerusalem ita brevi obsidendam. Iudeos vocat Israelitas, quia decem tribubus jam abductis in Assyriam, tota Israelis, id est Jacobi, progenies, in solo patrio consistebat in Juda et Judeis, de quo mox plura.

4. DORMIES. — Hebraice *שכב* *sechab*, jace, decumbe. Non ergo dormivit Propheta 390 dies; sed vigil decubuit, quasi obsidans, aut potius spectans obsidionem urbis. Sic vulgo dicuntur tota nocte dormire, id est decumbere in lecto, etiam si multi multas horas proprie non dormiant, sed vigilant, vel morbi, vel curarum, vel orationis causa.

SUPER LATUS TUUM SINISTRUM. — Apposito Israel ponit ad sinistram, quia vere Samaria, id est decem tribus, ad sinistram habitabant respectu Juda, ait Polychronius et R. Salomon. Secundo, Maldonatus: Juda, ait, ponitur ad dextrum, quia dignior erat, habebatque sacerdotium et regnum: Israel vero ad sinistram, quia vilior, et quia primitus suberat Iudae.

POSIS INQUITATES. — Ut sic jaceo pro 390 dies, feras, vel potius ferendo representes poenam iniquitatibus Israelitarum debitam. *Iniquitas* enim ponitur metonymice pro poena iniquitatis (1).

(1) Haec H. Bodinus, *Les Livres prophetiques*, etc., *Ezechiel*, cap. iv: Cum Propheta super latus sinistrum decumbere jubetur, impossibile videtur super illud latus iniquitates Israel imponere. Nonne supponere possunt loco *לְיָדוֹ*, *alain*, super illud, legendum esse *לְיָדוֹ, aleicha*, super te. Quae conjectura eo verisimilior videtur

Et assumes, — sustinebis, feres poenas peccatis eorum debitas, simulque pro venia eis impetranda Deo supplicabis.

5. ANSOS INQUITATIS EORUM, NUMERO DIERUM, — q. d. Pro annis 390 iniquitatis Israelitarum, do tibi poenam decubitis per 390 dies. Pro annis vero 40 peccatorum Juda, cubabis in latere dextro totidem dies 40.

Notat Origenes aliquos in versione Septuaginta legere dies 150, alios 190, alios 350. Sed vera lectio est 390. Ita Hebraea, Aquila, Symmachus, Theodotus, S. Hieronymus et alii. Ubi nota Dei clementiam, quae pro anno peccatorum dat diem poenae. Punit ergo longe citra condignum. Punit enim Dei, ad culpam eam proportionem habet, quam unus dies ad dies 363; tot enim habet annus (1).

7. AD OBSIDIONEM JERUSALEM CONVERTES FACIEM, — q. d. In hoc tuo decubitu, latere, in quo delineasti obsidionem Jerusalem, fixe intueberis (ita Hebraeus). ut significes haec omnia mira quae facis, potentem esse obsidionis acerrimae Jerusalem, qua capietur et excidetur.

BRACHIUM TUUM ERIT EXTENTUM. — Ita Romana; id est, ut Hebraea, *nudatum, exertum*; extendi enim brachium, est nudari. Tunica enim viriles veterum, in caput injecta, et cingulo praecincta, vix summa tegebant brachia. Quocirca P. Africanus P. Sulpitio Gallo probro dedit, quod tunicis uteretur manicatis, uti feminae, at Gellius, lib. VII, cap. xvii. Praesertim vero milites olim solebant nudatis brachiis pugnare, quod etiamnum Africani et Indi faciunt. Sensus est, q. d. Brachium exertum ostendes, ac ei velles acriter dimicare, urbemque invadere.

PROPHETABIS, — non verbis; erat enim mutus, ut patet cap. iii, 26, sed hisce factis; teipso scilicet inoque gestu, referes Deum per Chaldaeos oppugnantem Jerusalem. Ita Prado.

8. ECCE CIRCUMDETI TE VINCLIS, — feci, ut cogradi et amici te quasi insanum vincirent; sed

quod in vers. seq. exhibetur Propheta ut iniquitates populi sui portans.

(1) Vers. 6: « Et cum compleveris, » etc. Alii vertunt, *et absolves illos, et decumbes*, id est, ita absolves hos dies, ut per quadraginta dies decumbas in latere dextero. In universum decubiti vatis assignandos putat 390 dies, in quibus quadraginta sint proprii tribus Iudae, id quod inde colligunt, quod infra vers. 9, Propheta parato pro obsidionis tempore cibo, 390 dies duntaxat. Vesci junctur, nulla addita quadraginta dierum mentione. Verum absolutis 390 diebus per alios quadraginta dies vati decumbendum fuisse, manifesta indicat additum hoc loco *שְׁנַיִם* *sheinim*, iterum, secunda vice. (Rosenmüller.)

Ceterum haud admittendam censem opinionem Staendlini, juxta quam numerus quadragenarius in universum indeterminate temporis spatium indicaret, quod quidem saepe alias in veteri Testamento fit, ut pluribus ostendit; nam cum numerus superior 390 pro definito sit habendus, idem ut de hoc quadragenario statuimus, possit analogia.

sustine patienter, tum eorum vincula, tum mea jussa, ut te non convertas in latus aliud, sed impleas dies obsidionis tuae, scilicet 390, et alios 40, quibus representes obsidionem Jerusalem. Ita Vatablus, Prado et alii, et colligitur ex cap. iii, 25. Aliter Maldonatus. Putat enim ipse Ezechielem a Deo ligatum, ne se posset ex uno latere in aliud convertere, quae expositio est probabilis. Porro hic Propheta gerit personam civitatis, et civium innox obsidentorum et vinculendorum.

9. ET TU SUME TIBI, etc., VICIAM. — Vicia cibus est equorum et pecorum. S. Hieronymus in *Comment.* vertit, *avenam*; Symmachus et Aquila, *tritas*, id est *speltam*. Jubetur hic Propheta frumentum, hordeum, milium, fabam, viciam, etc., miscere, ut inde viles et necessary vite faciat panes 390, quos singulos per totidem dies comodat, ut significet tantam fore famem urbis obsessae, ut cives non delicias quaerant, sed panem, etiam ex parte et vicia confectum. Sub 390 intelligit ex 40 alios, pro diebus 40 quibus cubare debebat in latere dextro; nec enim tunc jejunare poterat per totidem dies.

10. IS FONDERE. — Id est non quantum voles et appetes, sed certo pondere, ut in magna fame urbis obsessae fieri solet. Porro pondus illi praescribitur « viginti stateres; » hebraice, *viginti siclos*, Siclus, testibus S. Hieronymo et Josepho, 4 drachmas ponderabat: drachmas 8 unum faciunt unciam. Viginti stateres ergo sunt 160 unciae, quae aequant libram (libra enim continet uncias 12) panis efficiunt, quibus proinde per diem tribuitur magis anima quam sustentatur. Mirum ergo est, Polychronium et Theodoretum 20 stateres aequare tribus uncias. Alii 20 stateres aequant 8 uncias; putant enim staterem hic non integrum, sed dimidiatum accipi, qui erat quarta pars unciae. Et hoc forte voluerunt Theodoretus et Polychronius, ut per cyphram scripserint 5, id est quinque, quod descripiiores depravarint, scribendo 3, id est tria; facilis enim ex 5 in 3 est lapsus. Nimis enim parum datur 20 stateribus, cum eis tantum dantur tres unciae; plusculum, cum quinque, haec enim continent drachmas quadraginta.

A TEMPORE USQUE AD TEMPUS COMEDIS ILLUD, — scilicet a vespera usque ad vesperam, inquit S. Hieronymus; vel, ut Vatablus, a meridie in meridiam. Aliter Apollinaris, scilicet: *ab anno in annum, q. d.* Toto anno quotidie comedes panem decem unciarum (2).

(2) De Voltare in sua Scriptura tandem explicata, haec factum ut alia, inquit Janssen *Herm. Sacra*, et in sua *Philosophia historia* ait, Deum Ezechiel praecipere, ut panem stercore humano cooperatum comederet, equo duntaxat permixto ut panem suum stercore noam cooperiret, postquam panem stercore humano illinitum manucassent. At irreligiosum istum auctorem beatorum mendacia obrutere, sacraeque Scripturam calumniari, patet ex ipso Ezechielis textu (ex Commentario Corsicelli a Lapide) et ex infra dicendis.

revera in Oriente pauperes incolae deserterunt panem

11. ET AQUAM IN MENSURA. — Id est non quantum volens, sed sextam tantum partem *hin*, puta duos sextarios Italicos. Exiguus ergo hic Prophetae potus datur, qui tantum mortem prohibeat, ut significet sitim futuram obsessae urbis. Vide ea quae de mensuris dixi in fine Penateuchi.

12. QVAESI SURCINERICIUM HORDEACEUM COMEDES ILIUM. — *g. d.* Panes quos iussi te edere, non coques cibano, uti honestiores coquunt; sed sub cinere, quasi rusticos et hordeaceos, ut significes tantam fore famem, ut homines non expectent panes coqui cibano, sed sub cinere torreat, ut statim eos vorent. Addit Apollinaris significari inopiam lignorum, ut cibano his accendere non possint, sed prunis et cinere uti cogantur ad panes coquendos.

STERCORE, QUOD EGREDITUR DE HOMINE, OPERIES ILLUD. — scilicet, dum illum coques, ut habent Hebraei, sub cinere stercoreis humani. Significat lignorum inopiam, adeoque pro stercore siccio boum (quo rustici ignem faciunt, dum lignis carent) deficiente, opus fore ignem facere stercore humano siccato, ad coquendos panes, uti rustici utuntur coepite. Non ergo vult illi stercoreis panem, ut cum eo comedatur, uti vulgus autumat; sed tantum eo coqui. Hoc enim est Hebraicum *וּמִן עֵפֶר*; unde *וּמִן עֵפֶר* vocantur panes cocti sub prunis et cinere. Hinc et vers. 13, dicitur: « Facies (id est coques) panem tuum in eo, » fimo boum; hebraice, *super eum*; sicuti liba coquuntur super prunas. Ita R. David, Marinus, Mercerus, Forsterius, Pagninus in *Leviticis*, Pinius, Lyranus, Vatablus, Maldonatus, Prado et alii hic. Unde Arabius Antiochensis vertit: *In assolis eam stercore hominis*; Arabicus Alexandrinus: *Comedes placentiam pistam super stercore hominum*; Syrus: *Comedes assatum super stercore hominis*. Haec re significat Iudeos, tum in urbe obsessa, tum in Babylone, horridum immundumque panem comesturos: hoc enim portendit coctura haec panum tam insulita et abominabili Propheta (1).

mos frequenter siccatis stercoreis boum, fimo et hominum, dactyla igni coquunt (vide Cornelium Le Bruyn, *Voyage au Levant*, tom. I, pag. 220; Tournefort, tom. III, pag. 407, 423, 424, 486; Pietri della Valle, part. I, lett. 11; Gemelli Carreri, *Voyage autour du monde*, tom. II, pag. 67. Sierens lobutum hodieque in Frisia ad ligni materiam sicari, testatur Erasmus in Proverbio *Boliti panem*, inquit Buchartus, *Boliti*, id est bubuli stercoreis, quod Graeco *βούτις* dicitur.

Aliqui interpretes, ut omnem difficultatem expediant, asserunt haec duntaxat in visione contigisse, quod admitti nequit, propter rationem allatam infra ad *quartum versum*.

(1) « Notandum quoque, ait S. Hieronymus, quod iuxta numerum dierum anni lateris, recentis nonaginta sub-ezechielem panes jubeantur fieri, et per singulos dies comedi, et de 40 dierum lateris panibus omnino taceatur, ut occulte S. scriptura insinuet, non eandem penam populi esse peccatoris, si tamen notitiam habeat Dei (id est regni Juda), et eius qui a religione veri Dei omnino discesserit (Israhelici regni). »

IN OCULIS EORUM. — ut scilicet videntes, rogent causas tam mirae rei, et discant famem et cladem urbi sibi imminentem. Hinc patet non esse haec facula per visionem imaginariam, uti voluit Vatablus et alii alii, sed reipsa. De quo mox plura.

13. PANEM SUUM POLLUTUM. — Quia panis, ex vario semine factus, videtur lege veteri fuisse immundus, uti de agro expresse habetur *Levit. xix, 19*. Verum, nil ibi statuitur de pane; alioqui legem hanc obtendisset Deus, excusans se ab hoc cibo Ezechiel. Panis ergo pollutus dicitur, ob feditatem et fetorem stercoreis humani; unde et ipsum lege erat abominabile, *Deuter. xxiii, 12*. Significat ergo, quod praefame in obsidione debent comedere similes panes sordidos, quos homo alias abominatur.

Nota: Quia Iudaei coluerunt idola, quae in Scriptura vocantur stercorea et sordes, ex contemptu et villitate; hinc apte puniuntur, ut sordes suas vorent. Ita et tropologicae crapulam sordesque suas, multo tempore decoquere coguntur gulosi, ebriosi et libidinosi.

ERICAM. — Hebraice *impellam*, scilicet, quasi gremem cogam, in media Jerusalem immolandum a gentibus Chaldaeis. Non ergo loquitur de abductione in Babylonem, ut alii volunt; sed de obsidione et captivitate Jerusalem, ut patet ex antecedentibus et sequentibus. Ita Prado.

14. A A A. — Hebraice *וְיָרָא אֵת*, sicuti cubitum consonanti substituitur vocalem, erit a, ha, ha, quasi triplex detestatio cibi polluti, et lege vetiti. Est interjectio dolentis, aversantis et deprecantis. Unde Symmachus et Septuaginta vertunt, *nequaquam*; Theodotion, *o Domine Deus!* Ad haec Dei iussa percellitur Ezechiel; quia homo inforsis et honestatis amans naturaliter horret sordes et stercorea.

Quocirca monstrum naturae, et portentum sordium fuit Constantinus Imperator Iconoclasta, qui hisce sordibus earumque odore delectabatur, indeque Copronymus, id est stercorearius, est cognominatus; eo quod dum baptizaretur stercorea emiserit, eisque baptisterium polluerit, in signum quod Ecclesiam suis blasphemis polluere conaturus esset. Inde et *Caballicus* est cognominatus, quod eaballorum stercore et lotio recrearetur. Haec ex Theophane Baronius, tom. IX, anno Christi 775. Audi Theosterium in *Nicota*: « Tanteopere, ait, sordium, et impurissime cuiusque rei odore malo delectabatur, ut animalium brutorum stercoreis se illineret, et eos qui cum illo erant, id facere juberet; quos amabat, ob idque benigne accipiebat, quod rebus male olentibus semper delectaretur. » Hisce spurcis parentibus gloriatur nostri Iconoclastae et Hagiomachi.

MORTICINUM. — Id est: « Quod aequo effusione sanguinis amittit vitam et in quo moritur anima, » ait S. Hieronymus, ut quod sponte moritur, vel aquis suffocatur, aut strangulatur.

ET LACERATUM A BESTIIS. — Utrumque quasi immundum vetatur lege *Levit. xi, 11 et 24*, etc., argumentatur a majore ad minus, *q. d.* Si carnem immundam nunquam comedi, quomodo comedam panem stercore humano coctum?

Nota: Exandit eum Deus, quia non passit miseris Pater, suos in oratione diutius affligi, vel se penitentis affligere, quin eos exaudiat. Sic fecit afflicto Mosi, Eliae, Eliseo et aliis. Pro stercore ergo humano, concedit ei stercore boum, quod minus est abominabile. Ita vidi in Belgio viros expertos, qui fimo equino, segreto in cibum aut potum porrecto, certo eum curant.

16. BACULUM PANIS. — Hebraice *וְיָרָא מַטֵּה*, id est substantiam, sustentationem panis; Aquila, Symmachus et Septuaginta, *firmamentum panis*; Chaldaeus, *sustentaculum panis*. Non est sensus, *q. d.* Tollam a pane viam nutriendi et sustentandi, ut voluit alii; sed, *q. d.* Tollam ipsum panem nutrimentum, tollam fruges et frumenta, inducam sterilitatem, et annonam inopiam. Per hebraismum enim, sustentatio panis, vocatur panis sustentans. Sic allegorice, ad haeresim auferit Deus panem Eucharistiae, qui animam sustentat.

17. AD FRATREM. — apud fratrem, cum ad eum ibit ut petat et mendicet panem, fame corruct.

CONTABESCENT, — fame macrescant, indeque orta leue et peste putrescant, et in tabem ac pestifera ulcera liquescent, defluant et tabescent.

IN INQUITATIBUS, — propter iniquitates.

QUERITUR PRIMO. — qui sinthi anni 390 iniquitatis Israel, et 40 Juda, de quibus vers. 5 et 6? Alii quod iniquitatem proprie pro culpa, puta idololatria; alii metonymice pro pena accipiunt, ut anni iniquitatis sint anni captivitatis.

PRIMO, ergo Polychronius pro 390 legit 430, eosque numerat ab anno 6 Ezechiae, quo Osee ultimus rex Israel captus, ductus est in Assyriam, usque ad ultimum Sedeciae, quo ipse rex Juda captus est. Sed hic non nisi 133 anni interfluxerunt. Theodoretus numerat etiam 430 ab anno quinto transmigrationis Joachin, quo prophetae capiti Ezechiel, usque ad annum 20 Artaxerxis Longimani, quo templum absolutum est, urbsque Jerusalem muris cineta fuit; 40 vero annos Juda numerat ab eodem anno 2 Joachin, usque ad annum 2 Cyri, qui Judaeorum captivitatem Babyloniam solvit. Verum nihil haec faciunt ad Israel, id est ad decem tribus; sed tantum ad Juda. Adde, falso eum legere 430 pro 390, ut alia plura taceam.

SECUNDO, Iudaei, teste S. Hieronymo, jungunt 40 annos 390, ut fiant 430, quos numerant a 2 anno Vespasiani, qui Jerusalem evertit, quam post 430 annos sibi et Judaeis restituendam et reaedificandam asserunt. Sicut post 430 annos Aegyptia servitute liberati sunt, *Exodi xii, 40*. Verum jam patet plus mille quingentis annis Iudeos e Jerusalem exulare, et per gentes dispersos ubique misere servare.

TERTIO, S. Hieronymus et ex eo Maldonatus numerant iniquitatis, id est captivitatis, Israel 390 annos, a prima captivitate decem tribuum, quando Teglalathassar, sub Phacee rege Israel, transiit Israhelitas in Assyriam, vel potius, quando Paul Assyrius, IV Reg. xv, 19, venit in terram Israel, cui Manahem rex Israel dabat tributum mille talentorum argenti; quosque finiri anno 28 Artaxerxis Mnemonis, id est Memoris (fuit enim ipse excellentis memoriae), qui successit Dario Notho, fuitque maritus Esther, qui ad praecos Esther comes Indaeos morte liberavit. Annos autem 40 numerant ab 1 anno Jechoniae, qui se deditit Nabuchodonosori, usque ad annum 1 Cyri. Sed horum utrumque magis ad Iudeos in Babylone et Perside captivos, eosque non a captivitate, sed a morte liberandos, quam ad Israhel, sive decem tribus pertinet. Captivitas enim Juda in Babylone laxata est a Cyro annis 128 ante Artaxerxem Mnemonem. Rursum in Mnemone non est finita captivitas decem tribuum, sed adhuc perdurat: imo Mnemon nullam captivitatem solvit, sed tantum Iudeos morti ab Aman destinatos liberavit. Denique computus annorum non aequat annos 390. Nam a Phul usque ad annum 28 Mnemonis, tantum fluxerunt anni 383, ut summan. Adde, longe verius est annos hos non esse captivitatis, sed iniquitatis propriae dicitur: haec enim portat et huius Prophetae.

QUARTO, R. Salomon et Kimchi annos 390 numerant ab initio idololatriae regni Jeroboam, qui peccare fecit Israel, usque ad annum 9 Osee, quo eversum est regnum Israel, qui sunt anni 241. His adduct annos 149, quos mluant a tempore Judicium, id est a 1 anno Abimelech usque ad ultimum Heli. Annos vero 40 Juda numerant etiam intercalando, scilicet 16 Manassis, quibus peccavit; 2 Amon, et 22 Joakim et Sedeciae. Sed gratis; et praeter ordinem chronologiae, ac morem Scripturae hos annos Israel et Juda intercalant. Nam ante Abimelech quoque coluerunt Baalim tam Iudaei, quam Israhelites, atque ante Manassem, Achaz quoque et Salomon atque intercalant idola.

QUINTO, alii a 25 anno Heli, ad ultimum Osee numerant annos 390. Sed et hic errant in computu. Atque ut demus eos non errare, quid hoc ad rhombum? Nam post Heli David, Josaphat, Ezechias et Josias non coluerunt idola, nec peccaverunt; quomodo ergo hic anni sunt iniquitatis Israel?

SECTO, alii per Israel intelligunt decem tribus et urbes Juda, in quibus permixti erant Iudaei et Israhelites, maxime post fugam et captivitatem decem tribuum, in quibus viguit idololatria ab anno 4 Roboam usque ad ultimum Sedeciae, per annos 390; per Juda intelligunt urbem Jerusalem, in qua caedes Christi et Christianorum viguit per annos 40, scilicet ab anno 18 Tiberii usque ad 2 Vespasiani, qui eam evertit. Hoc utrumque verum est, sed posterius est allegoricum; nam ad litae-

ram loquitur Ezechiel de peccatis suo tempore commissis, et de obsidione presentis facta per Nabuchodonosorem, non per Vespasianum.

Pro responsione: Dico primo, hæc omnia significare obsidionem Jerusalem, in qua republica Judæorum, id est tam Israel, sive decem tribuum, quam Juda, plene eversa et vastata est. Id ita esse patet primo, quia Ezechiel et Jeremias solis Judæis prophetae, predicantque iis Judææ et Hierosolymæ excidium. Secundo, quia decem tribus jam pridem, anno Ezechiae 6. excisæ et abductæ erant in Assyriam, indeque nunquam redierunt; ergo per Israel non hæc decem, sed duæ tribus, puta Juda et Benjamin, et quicumque ex decem tribubus eum Juda erant commixti, intelligendi sunt. Tertio, id patet ex initio capitis, quod est quasi titulus totius prophetiæ, quæ hoc cap. et sequent. enarratur. Illud enim sic habet: « Et tu, fili hominis, sume tibi laterem, et pones eum coram te, et describes in eo civitatem Jerusalem, et ordinas adversus eam obsidionem, » etc. Omnia ergo hæc referuntur ad Jerusalem ejusque obsidionem et excidium. Unde mox subdit, vers. 3: « Signum est domui Israël, » q. d. Hæc descriptio obsidionis Jerusalem in latere, signum est, et portendit brevi reipsa futuram hanc obsidionem Israelitarum, hoc est Judæorum; signum enim quod Propheta datur, est rei futurae, non præteritæ. Quarto, quia regnum Israel, id est decem tribuum, non stetit annis 390, sed tantum 236; tot enim fluxerunt ab 1 anno Roboam et Jeroboam, qui fuit primus rex decem tribuum, usque ad annum 6 Ezechiae, quo hoc regnum ab Assyriis eversum est, ut patet IV Reg. xviii, 10. Ergo hi anni 390 iniquitatis Israel complectuntur quoque iniquitates regni Juda.

Dico secundo, Prophetam hic sustinere tum peronam gentis obesse, ut cum 390 dies catenatus de cubit, comedens panem subcinericium, quo significat cives urbe constringendos, et fame cruciendos; tum gentis obsidentis, ut cum brachium contra urbem exeret, et sartagine ei opponit quasi scutum.

Dico tertio: Diebus 390 portendit urbis obsidionem, diebus vero 40 excidium urbis (unde ultimis 40 non exprimitur, ut patet sibi panem, quia capta urbe, non fuit tanta fames); nam per 390 dies fuisse urbem obsessam patet numeranti dies a principio obsidionis ad finem. Nam, ut patet IV Reg. xxv, Nabuchodonosor cepit obsidere urbem anno 9 Sedeciae, 40 die decimi mensis, et cepit eam anno 11, quarti mensis die 9. Jam 390 dies faciunt menses duodecim, dies 23, quibus arde fuit obsessa Jerusalem. Omitit ergo Ezechiel aliquot menses respirationis Jerusalem, quia scilicet poenitentibus Judæis, et servos juxta legem liberos dimittentibus, Chaldæi, omnia Jerusalem, Aegyptiis ad opem Judæorum adventantibus iverunt obviam: postea ad scelera redeuntibus Judæis ac servos suos revocantibus, redierunt ad

obsidionem Jerusalem, donec eam caperent, ut patet Jerem. cap. xxxiv. Ita Theodoretus, Vatablus et alii ibidem. Porro excisam et vastatam esse Jerusalem per 40 dies, patet: quia, ut dicitur IV Reg. cap. xxv, 8, et Jerem. cap. lvi, 6, die nona mensis quarti, capta est civitas; die vero septima mensis quinti incensum est templum; intermedium ergo fuerunt dies 30, quibus adde dies 10, quos facile victor Chaldæus insumpsit in tot domorum et murorum eversione, habebis quadraginta, quos quaerimus.

Denique 390 dies decubitus Ezechielis in latere sinistro, portendere totidem dies obsidionis Jerusalem, patet ex vers. 8, ubi dicitur: « Non te convertes a latere tuo (sinistro, in quo prius jussi te decumbere per 390 dies vers. 4) in latere aliud (dextrum, in quo posterius jussi te decumbere per 40 dies vers. 6), donec comedas dies obsidionis tuæ (tot enim jussus est decumbere in latere hoc sinistro. Unde et de eodem, assignans illi cibum, subdit): Et tu sume tibi frumentum, et hordeum, etc., et facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum: trecentis et nonaginta diebus comedas illud. » Ex quo clarum est 390 diebus, quibus Ezechiel decubuit in latere sinistro, eum portendisse et representasse 390 dies obsidionis Jerusalem.

Dico quarto: Cubare in lato sinistro est molestum et anxium, quia tunc cor, quod in sinistram latus propendit, a superimposito hepate æstuat, et suffocatur. Unde hæc cubatio symbolum est animi solliciti, et sæpe evigilantis ob periculum imminens: is habitus fuit Chaldæorum, urbem Jerusalem sollicitè obsidentium. In dextrum vero latus cubare, somnum facit suavem et jucundum, qualis est ejus qui cura solutus est. Hæc ergo cubatio signum est victoriæ, qua scilicet Chaldæi, capta urbe, præ gaudio, et Judæi, rebus desperatis, præ morore profundo dormierunt.

Dico quinto: Iniquitas hic significat iniquitatis poenam, qui addit: « Portabis iniquitatem domus Israel, » q. d. Tot diebus catenis gravatus sustinebis molestiam debitam iniquitatibus Israel, atque de tolerantia representabis molestiam, quam ipsi latenti sunt totidem obsidionis diebus.

Dico sexto: Cum ait « diem, » intellige poenam, « pro anno » culpæ præteritæ « dedi tibi. » Sunt ergo hi anni iniquitatum præteritarum Israel, non autem supplicii eis inferendi; nam sic dicere debuisset: *Annum pro die dedi tibi*, qui populi personam sustines; jam autem e contrario dicit: « Diem pro anno dedi tibi, » q. d. Tot tibi dedi dies famis et afflictionis, quot annis impune peccaverunt Israelitæ.

Dico septimo: Per Israel accipit tam Judæos quam Israelitas, hoc est, tam duas quam decem tribus, quia utrique commixti fuerunt in Judæa, maxime postquam decem tribus majori ex parte abductæ fuerunt in Assyriam. Utrique ergo vo-

cantur hic Israel potius quam Juda, quia in Israele cepit, viguit et perduravit iniquitas, quæ hic puniuntur, puta idololatria, atque ex Israele manavit ad Judam. Per domum vero Juda, accipit regiam domum, familiam et regnum, quod erat in stirpe Davidis et Juda, atque per eam notat Manassem, ejus iniquitas et idololatria per 40 annos fuit tanta, ut repleverit, ait Scriptura, IV Reg. xxi, 16, Jerusalem sanguine Prophetarum usque ad os, utque Deus propter eam ejus stirpem et urbem certo destinavit excidio, atque irremissibiliter et inexorabiliter eam exciderit, IV Reg. xxiii, 26.

Porro Manassis scelera durasse per 40 (non autem 22, ut volunt Hebræi in *Seder-Olam*) annos colligitur ex eo quod, teste Polychronio, Septuaginta, IV Reg. xxi, 18, juxta aliquos codices, dicunt Amon filium Manassis regnasse 12 annis; quia scilicet post patrem solus 2 annis regnavit, ut habent Hebræa et Latina, IV Reg. xxi, 18; pater vero captivus in Babylone, regnavit 10 annis; pater vero e captivitate rediens, non diu superstitis fuit, sed 5 fere annis vixisse et regnasse videtur. Jam tolle hos 5 ultimos regni annos, et 10 captivitatibus ejus ab annis 33 quibus universim dicitur regnasse Manassis, habebis annos 40 peccatorum et regni scelerati ejusdem. Unde Vatablus: « Quadranginta, ait, annis peccavit gravissime Israel tempore Manassis, qui quindecim tantum annis mansit in officio, et quadraginta peccavit. »

Anni ergo 390 iniquitatis Israel incipiunt ab 1 anno Roboam regis Juda, et Jeroboam regis Israel, qui mox ut creatus est rex, fecit idola, scilicet vitulos aureos, quos eodem anno coluerunt Israelitæ, atque ad quos et ad Baalim post tres annos defluerunt etiam Judæi sub Roboam. Finiuntur vero hi 390 anni, ultimo anno Sedeciae, quo urbs eversa est. Tot enim, scilicet 390 annos inter annum 1 Jeroboam, et ultimum Sedeciae interflixisse consentiunt passim chronologi. His ergo 390 annis iniquitatis, in poenam successerunt 390 dies obsidionis urbis, quos Propheta representat suo decubitu in latere sinistro per 390 dies. Annis autem 40 peccatorum domus Juda, id est Manassis, succedunt 40 dies excidii et vastationis urbis: quos Propheta representat decumbendo in latere dextrum per 40 dies. Nec mirum, annos 40 Manassis in annis 390 includi, et consequenter bis numerari; quia hi anni 40 insigniores fuerunt malitia, ideoque quasi duplices. Hi enim fuerunt unica causa irrevocabilis sententiæ Dei de excidenda Jerusalem. Sensus ergo est, q. d. Prioribus peccatis per 390 annos a Judæis commissis, debetur obsidio Jerusalem; posterioribus vero peccatis Manassis, per 40 annos patratis, decretum est certum urbis excidium et plena vastatio. Ita Hieronymus Prado, et Vatablus. Aliqui non improbabiliter hos 40 annos scelerum domus Juda, numerant ab anno 13 Josiæ,

usque ad 11 et ultimum Sedeciae: hi enim proprie fuerunt Juda; nam Israel, id est decem tribus jam erant abductæ. Tunc enim Judæi fueræ solito sceleratiores; adeo ut Jeremiam aliosque præcones Dei iram denuntiantes riderent et torquerent. Ad hanc sententiam accedit noster Pineda, qui lib VII De *Rebus Salom.* cap. ix, censet hos 390 annos inchoari ab anno 27 Salomonis, quo ipse lapsus est in idololatriam; inde enim usque ad ultimum annum Joakim (quo censet hosce annos finiri) numerat annos 390. Licet enim post Joakim regnarit Sedecias, sub quo eversa est Jerusalem; lamén hujus eversionis et excidii initium fuit illa prior captivitas sub Joakim et Joachin. Atque hæc de causa Scriptura narrans excidium Jerusalem, facit mentionem Salomonis, quia ipse fuit origo peccati, puta idololatriæ, ac consequenter excidii. Mentio hic fit IV Reg. xxiv, ubi post cladem Joakim et captivitatem ejus filii Joachin, subdit Scriptura vers. 13, de Nabuchodonosore: « Concidit universa vasa aurea, quæ fecerat Salomon rex Israel in templo Domini juxta verbum Domini. » Hæc sententia conjecturam affert accomodatam et plausibilem, præsertim quia Salomon fuit primus auctor idololatriæ Israelis, quæ deinceps continuata fuit per 390 annos, usque ad ejus excidium. Verum, quia Salomon coluit quidem idola, sed publico edicto eorum cultum non sanxit, multo minus Dei veri cultum in Israele abolivit; et quia in certum est, quo præcise annos Salomon apostatarit et coluerit idola, hinc melius et certius hos annos inchoabimus a schismate, quod tam a Juda quam a Deo fecit Jeroboam, qui primus idololatriæ vexillum sustulit, constituens vitulos aureos in Dan et Bethel, ac vetans ne quis templum Hierosolymitanum ad Deum colendum adiret. Unde hoc schisma in Scriptura est celeberrimum, et contra illud, puta contra vitulos aureos, passim detonant Prophete.

QUÆRITUR SECUNDO, — an revera, an vero per visionem tantum decubuerit, id est visus sit sibi decumbere Ezechiel per 390 dies?

Respondent S. Hieronymus, Vatablus et alii, fuisse tantum imaginariam visionem, quia natura non patitur ut tot dies homo in uno latere dormiat, ita ut nunquam se in aliud latus converterat. Sed respondeo revera eum decubuisse in sinistro latere per dies 390 et in dextro per dies 40. Patet, quia revera hoc jubet Deus hic: hoc enim simpliciter significant verba præcepti hujus. Ergo Propheta, utpote Deo per omnia obediens, idipsum opere præstitit et adimplevit.

Secundo, quia vers. 12 dicitur de facto ita eum decubuisse « in oculis eorum. » Ergo non fuit id factum per visionem: hanc enim solus vidisset Ezechiel, non oculi aliorum. Ita Chrysostomus, lib. III De *Dei providentia*, post medium; Basilium, in *Isaia* cap. viii; Theodoretus, in *Osee* cap. 1;

Ribera, in *Osee* cap. 1, num. 47, Prado et alij (1).

Ad argumentum respondeo Prophetam non dormisse semper, sed jacuisse hoc sito, nun e vigilem, nunc dormientem. Id enim significat Hebraicum *שָׁנַב* *saab*. Porro id fieri posse, si non per naturam, certe per specialem Dei opem, haem non dubitat. Vidi ego Lovanii virum nobilem Ianalyticum, qui jam decimum sextum annum continuo supinus mira patientia iacebat. Noster Prado testatur se vidisse amentem, qui quindecim feros annos in uno latere decubuit. Sic Simeon Styrita octoginta annos continuos eodem pede stetit, naturam adjuvante Dei gratia. Quin et Epimenides, quem S. Paulus *Tit.* 1, Cretensium proprium vocat prophetam, a Laertio, lib. 1, in ejus Vita et aliis, ipsos 87 annos in specu dormisse tradit. Quod si hoc Plinio, lib. VII, cap. LI, merito fabulosum videtur, certe fabulosum non est, quod de septem sanctis fratribus, qui Ephesi dormierunt annos pene ducentos, cumque cessante persecutione evigilarent, putabant se tantum unum noctem dormisse, narrant Gregorius Turonensis, Nicephorus et alii, et ex his Baronius in *Martyrol.* 27 Julii, quos ut videtur Theodosius Imperator, Ephesus venit. Simile de septem dormientibus in Germania refert Paulus Diaconus, lib. I *De Gestis Longobard.* cap. III. Recte enim Aristoteles, lib. IV *Physic.* text. xcvi, docet eos qui dormiunt, non percipere tempus in quo dormiunt, sed nunc temporis in quo incipiunt dormire, copulare cum eo in quo expergiuntur; quia tempus medium non sentiunt, eo quod nullam percipiunt mutationem: « Sicut neque il, inquit, qui in Sardis fabulose dicuntur dormire apud heroes cum fuerint experrecti, » in quem locum Simplicius, *Comment.* 104, scribit, cum Sardi capti essent a Graecis, in antro inventos esse novem heroes, Herculis filios, mortuos, ita tamen bene aromatibus conditos, ut viderentur dormire. Dicit autem Philoponus, et ex eo Toletus, in locum Aristotelis jam citatum, quod qui male habebant ferebantur ad hos, qui statim magno somno corripiebantur, ita ut evigilantes non perciperent tempus longum sui somni.

Sic ergo hic Propheta, ut Judeos, qui verbis non movebantur aut minis, admirandis et miserandis moveret fractis, catenatus uno latere dies 390 decubuit gravissimo sane dolore: ut gravissimas obsidionis angustias et dolores repraesentaret. Ita Theodoretus.

(1) Et revera, si hoc nonnisi in visione prophetica contigisset, Judaei in Babylonia captivi per hanc visionis narrationem parum commoti fuissent, et vix intellexissent quid Ezechiel sibi vellet. Quando Ezechiel simplices visiones refert, eas satis indicat, ut cap. 1, 3; cap. viii, vers. 1, etc.; cap. xxxvii, 1, etc.; cap. xxx, 1, etc.; loco autem supra citato omnia historice narrat. Ceterum ratio hujus extraordinarii jussi divini videtur fuisse isthæc: quia actiones extraordinariae multo magis quam verba hominem moveant, ut recte notat Janssens.

Dices: Hæc visio contigit anni quinti Sadece mense 4, die 13, ut colligitur ex cap. i. 1 et 2, et ex cap. iii, 15; atqui anni 6 mense 6, die 13, ut habetur cap. viii, sedit (non cubavit, ut hic dicitur) Ezechiel domi cum senibus Juda: jam a die 13 mensis 4 anni, ad diem 5 mensis 6 anni 6, sunt 406 (sunt eum hi menses Hebraeorum lunares, ex quibus duodecim fit annus lunaris, qui anno solari minor est undecim diebus); dies autem 390, juncti cum aliis 40, faciunt dies 430; desunt ergo hic 24 dies. Subtraha enim 406 a 430, remanent 24.

Respondet Prado illum annum fuisse intercalarem, ut habuissetque 13 menses, id est 30 dies amplius. Tertio enim quoque anno Hebraei intercalabant mensem, ut suos annos lunares æquarent solaribus. Itaque suppletos hic esse dies 24, qui desiderantur, ex diebus 30 mensis 13.

Moraliter, discite hic quam Deus suos illustrat amicos et prophetas exerceat, quam dura eis imperet, quam eos mortificet, ut sint in exemplum, et portentum toti orbi. Hinc simile finxerunt Gentiles, scilicet Endymionem puerum formosum a luna adamatum, perpetuo dormire, eo quod luna id a Jove petiisset et impetrasset. Unde Proverbum: « Endymionis somnum dormis, » quo usus est Aristoteles, lib. X *Moralium*, colligens, neque otium convenire diis, neque rursus aliam ullam actionem illis dignam videri præter contemplationem. « Porro cum constat, ait, deos vivere, consentaneum est eosdem et agere quippiam. Neque enim oportet eos Endymionis, ut aiunt, dormire somnum. » Hinc et Cicero, lib. I *De Finibus*, docet molestissimum esse sapienti et cuivis homini otium, quia maxime nobis instum est a natura, ut agamus quippiam. « Itaque, inquit, ne, si jucundissimis quidem nos insomniis usuros putemus, Endymionis somnum nobis velimus dari, idque si accedat, mortis instar putemus. » Idem, *Tuscul.* I: « Quanquam, ait, qui leviores faciunt, somni simillimam volunt esse. Quasi vero quisquam ita nonaginta annos velit vivere, ut, eum sexaginta confecerit, reliquos dormiat: ne suos quietem id velit, non modo ipse. Endymion vero, si fabulas audire volumus, nescio quando in Latmo obdormivit, qui est mons Carie, nondum opinor, experrectus. » Si longus somnus est instar mortis, adeoque vivi hominis sepultura; quid erit longa vigilia? quid perpetua cubatio in uno eodemque latere, quæ præter fatigationem, latus debile tota mole corporis onerat et opprimit, ut sepe pellem et carnes atterat et defricet, solaque homini ossa relinquat?

Rursus discite hic quam Deus doceat, jubenteque suos stultescere mundo, ut sapiant Deo: ut Dei electos a cultu mundi, ad cultum Dei abducant et pertrahant. Hæc enim de causa imperavit eis paradoxa, et a communibus vitæ usi abhorrentia, ut eos aliosque doceret tum simplicium obedientiam, tum perfectam sui mundique contemptum.

Ita enim Ezechiel hic cap. iv, jussus est vesci pane in stercore cocto, et cap. v, jussus Dei, rir, frentis, rasam barbam capillosque gladio concidit, in aërem sparsit, et flamma combussit. Nimirum, qui parat Deo, tum demum sapit, cum illius jussu desipit. Ita Isaias, cap. xx, vir tantus, et regia stirpe oriendus, in regia urbe palam nudus inessit. Ita Jeremias, cap. xxvii, velut servus fugitivus et furcifer vinculis onustus vias urbis obambulavit. Ita Osee castissimus, jubente Deo, meretricem duxit uxorem. Ita Propheta ait socio, *III Reg.* cap. xx, 35: « Percutiet te leo; » et mox a leone interemptus est, lesus deinde ab alio, Achab regi occurrit, eumque arguit, quod Bonadad captum non occidisset.

Ita veteres ascete et monachi suos exercebant, paradoxa quædam, et in speciem stulta eis præcipiendo. Ita S. Antonius Paulum Simplicem mire jejuniis et laboribus exercuit. Ita Joannes Abbas jussit discipulo per triennium quotidie irrigare lignum aridum, quod præinde tandem per miraculum virescere cepit. Ita S. Alexander mirus sui contemplator ex philosopho fecit se carbonarium,

ut celaret suam pulchritudinem; ex carbonario factus est Episcopus, ex carbonario martyri. Testis est Nyssenus in *Vita S. Gregorii Thaumaturgi*. Ita S. Amma apud Palladium in *Lausaca*, cap. xxi, stultam se in monasterio simulans, et ut stulta ab omnibus irrisa et divexata, tandem a S. Pitirone Dei judicio declarata est omnium sanctissima sapientissima. Ita Simeon Salus, id est fatum mire celebratur ab Evagrio et Leontio in ejus Vita. Hanc sanetam fatuitatem passim docu verbo et exemplo S. Franciscus, B. Juniperus B. Jacoponus, et similes alii. Quin et Apostoli, a S. Paulus, dum passim prædicat crucem Christi: « Judeis scandalum, gentibus stultitiam. » Audi eum, *I Cor.* iv, 9: « Puto quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tanquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus. Non stulti propter Christum, etc., maledicimus, et benedicimus; persecutionem patimur, et sustinemus; blasphemamur, et obsecramus: tanquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium perisema usque adhuc. » Plura vide apud nostrum Radicum, lib. *De Simpliciter obedientia et contemptu sui*.

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jubet Deus Ezechiel ut radat caput et barbam, atque unam tertiam partem pilarum comburat igni, alteram concidat gladio, tertiam dispergat in ventum; ut per hoc portendat, tertiam partem civium Hierosolymæ consumendam peste et fame, tertiam gladio, et tertiam dispergendam per orbem.

1. Et tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos: et assumes eum, et duces per caput tuum, et per barbam tuam: et assumes tibi stateram ponderis, et divides eos. 2. Tertiam partem igni combures in medio civitatis, juxta completionem dierum obsidionis: et assumes tertiam partem, et concides gladio in circuitu ejus: tertiam vero aliam disperges in ventum, et gladium nudabo post eos. 3. Et sumes inde parvum numerum: et ligabis eos in summitate pallii tui. 4. Et ex eis rursum tolles, et proficies eos in medio ignis, et combures eos igni: et ex eo egredietur ignis in omnem domum Israel. 5. Hæc dicit Dominus Deus: Ista est Jerusalem, in medio gentium posui eam, et in circuitu ejus terras. 6. Et contempsit judicia mea, ut plus esset impia quam gentes: et præcepta mea ultra quam terra; quæ in circuitu ejus sunt; judicia enim mea projecerunt, et in præceptis meis non ambulaverunt. 7. Ideo hæc dicit Dominus Deus: Quia superastis gentes, quæ in circuitu vestro sunt, et in præceptis meis non ambulastis, et judicia mea non fecistis, et juxta judicia gentium, quæ in circuitu vestro sunt, non estis operati; 8. ideo hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, et ipse ego faciam in medio tui judicia in oculis gentium: 9. et faciam in te quod non feci, et quibus similia ultra non faciam, propter omnes abominationes tuas. 10. Ideo patres comedent filios in medio tui, et filii comedent patres suos, et faciam in te judicia, et ventilabo universas reliquias tuas in omnem ventum. 11. Ideo vivo ego, dicit Dominus Deus: Nisi pro eo quod sanctum meum violasti in omnibus actionibus tuis, et in cunctis abominationibus tuis: ego quoque confringam, et non parceret oculus meus, et non miseror. 12. Tertia pars

tui peste morietur, et fame consumetur in medio tui: et tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam vero partem tuam in omnem ventum dispergam, et gladium evaginabo post eos. 13. Et complebo furorem meum, et requiescere faciam indignationem meam in eis, et consolabor: et scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cum implevero indignationem meam in eis. 14. Et dabo te in desertum et in opprobrium gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis præterentis. 15. Et eris opprobrium, et blasphemia, exemplum, et stupor in gentibus quæ in circuitu tuo sunt, cum fecero in te iudicia in furore, et in indignatione, et in increpationibus iræ. 16. Ego Dominus locutus sum: Quando misero sagittas famis pessimas in eos: quæ erunt mortiferæ, et quas mittam et disperdam vos: et famem congregabo super vos, et conteram in vobis baculum panis. 17. Et immittam in vos famem, et bestias pessimas usque ad interfectionem: et pestilentia, et sanguis transibunt per te, et gladium inducam super te, ego Dominus locutus sum.

1. GLADIUM ACUTUM, RADENTEM PILOS. — Id est gladiolum, vel cultrum acutum, sicut novaculam tonsorum, ut habent Hebræus, Septuaginta, Vatablus et alii. Hic *gladius*, et, ut Septuaginta, *rhombus*, significat tum Dei iram, ut exponit Maldonatus; tum Dei voluntatem, puniendi et excindendi Judæos, ut Vatablus; tum Dei vindictam potestatem, ut Polychronius; tum, ut apertissime S. Hieronymus, Nabuchodonosorem carnificem Judæorum, qui instar gladii et novacule, Hierosolymæ capillos, id est decorem et pulchritudinem; ac barbam, id est virilitatem, scilicet robur omne, pata juvenes speciosos, ac viros robustos ex Judæa rescuit. Barba enim symbolum est virilitatis, comæ libertatis et nobilitatis. Unde Absalom nutrebat cæsariem, et Nazareo Deo consecrati, quasi filii Altissimi, comam fovebant, *Numer. vi*. Vide dicta *Levit. cap. xix, 27*. Quocirca apud præisicos ingens erat probrum barbam alieni præscindere aut vellere, quasi hoc ipso virilitatem et virile decus ipsi abstulissent. Hinc Horatius, *Serm. lib. 1*:

Lascivi præi. Barbam tibi vellunt

Et Persius:

Si Cynico barbam petulas Nonana vellit.

Hinc proverbium: «Barbam vellit mortuo leoni,» qui ferax et contumeliosus est in prostratum. Mirantur gentiles Dionysium Siculum, quia ausus est Æsculapio barbam auream detrudere. Sic Hannibal illius legatos Davidis, radens dimidiam partem barbæ eorum, *II Reg. x, 4*, quam injuriarum bello et gentis excidio ultus est David. Hæc ergo barbæ rasura, Propheta adumbrat Judæorum, non tantum excidium, sed et summam ignominiam et opprobrium.

Moraliter, discere hic hominem coram Deo esse quasi unum pilum. Quod ergo nobis caput est capillis densum, hoc Deo est orbis referus hominibus. Ne cæsaries luxuriet, tondetur: et ne hominum progenies nimis exerescat, demittitur a Deo. Quæ enim regio omnes caperet, quæ tellus

aleret? Elenim «dii nos quasi pilas,» imo quasi pilos, «habent,» ait Plautus. Defluit pilus e capite, quis curat? Perit homo, quid Deo decedit? Et tamen (quæ Dei est dignatio) pilos hosce snos tuetur Deus. Nam «capillus de capite vestro non peribit,» ait Apostolus suis Christus: quia «etiam capillus unus suam habet umbram,» ut dixit Minus Publilianus.

Rursum, Deus abradit eos qui sunt pilo tenuis viri, et barba tenuis sapientes, id est qui extrinsecus præ se ferunt habitum viri cordati et sapientis, cum intrinsecus nil habeant viri, nil cordis et sapientie, quales erant in Judæa. Sic Lucianus ridet Philosophorum profundam barbam, in eunucho Bagoas, dicens: «Si philosophum oportet ex barba metiri, hircos primam laudem ablaturos.» Hoc competit Juliano Apostate, qui philosophum se ex barba proluxa ostentabat. Recte Plutarchus in *Symposiaco*: «Neque, inquit, barbam alere, aut gestare vile pallium philosophum facit; neque lineis vestiri, Isaias,» hoc est Isidis sacerdotes. Quocirca apud præisicos Romanos, barbati, proverbiali joco vocabantur homines præisici ac simplicibus moribus rusticaneque veritatis; unde Juvenalis:

Facile est barbato imponere regi.

Romani enim sero cæperunt barbam radere, et tondere. Tonsores enim primi, ut scribit Plinius, *lib. VII, cap. LVII*, «in Italiæ ex Sicilia venere, post Romam conditam anno cccc. lvi, adductente P. Licinio Mena, ut auctor est Varro: ante intonsi fuerunt.»

Duces, — duci facies per tonsorem: nec enim commode ipse caput suum tondere poterat.

Tropologice, pili sunt curiositates, superfusæ cogitationes, appetitiones, illecebæ et vanitates mundi: hæc Ezechiel, id est vir fidelis, resciet oportet, easque gladio et igne, id est mortificatione et puro Dei amore, consumat, ideoque superfusa in pauperes per eleemosynam effundat. Dum enim hoc igne amoris Dei et proximi consumuntur, vertuntur in holocaustum Deo gratissimum.

STATERAM PONDERIS, — qua scilicet res ponderari solent, aut quæ justa sit, et probati ponderis hæc *statera*, sive libra, significat æquitatem divine justitiæ et vindictæ, quam temperat et moderatur clementia, ne modum, non justitiæ (hoc enim fieri nequit), sed humanitatis et benignitatis excedat.

2. TERTIAM PARTEM IGNI CONBURES. — Ignis significat pestem et famem, quæ tertiam partem pilorum, id est civium Hierosolymitanorum quasi ignis denigravit, adussit, voravit, palet vers. 12. Pestis enim physice est quasi ignis comburens, et inflammans corpora.

IN MEDIO CIVITATIS, — in qua versaris, juxta Choban in Chaldea; aut potius in medio Jerusalem, quam in latere descripsisti. Ita Vatablus, Maldonatus et R. David.

JUXTA COMPLETIONEM. — Id est, ut Vatablus vertit: *Postquam impleti fuerint dies obsidionis, scilicet 390, quibus volui te decumbere ante laterem, in quo obsidionem urbis delineasti, ut hæc ratione representares dies acerrime obsidionis Jerusalem, q. d. Post dies 390, et alios 40 tui decubitus, facies de pilis tuis ea quæ hic prescribo. Alter alii, q. d. Combure ex pilis aliquos quotidie, donec dies obsidionis 390 compleantur.*

ET ASSUMES TERTIAM PARTEM (pilorum tuorum); ET CONCIDES GLADIO IN CIRCUITU EJUS, — urbis scilicet. *Gladius* hic representat gladium Chaldecorum. Nam Judæi, qui cum Sedecea, aut ante, ex urbe fugere subdole conabantur, hi omnes a Chaldecis cæsi sunt circum et juxta urbem. Rursum, dum urbem caperet Chaldæi, obvios quoque in ea trucidarunt.

TERTIAM VERO ALIAM DISPERGES IN VENTUM. — Hi fuerunt, qui cum Johanan filio Cavee fugerant in Ægyptum, *Jerem. XLII*. Item omnes qui in Babylone ablueti, vel fuga vage huc illicque dilapsi et dispersi sunt.

ET GLADIUM NUDABO (ita Romana, Hebræa, Chaldecæ, Septuaginta. Perperam ergo aliqui codices legunt, *nudabis*) POST EOS. — Nam Chaldæi Judæos in Ægyptum fugientes persecuti, ibi eos cum Ægyptiis trucidarunt, uti minutus eis erat *Jeremias, cap. XLII, 16*.

3. IURE (ex tertia et ultima parte) sumes (paucos capillos), ET LIGABIS EOS IN SUMMITATE (id est extremitate vel ora) PALLII TUI. — Significat, Dei providentia et clementia, aliquot Judæos a vastatione Chaldecæ servatos; ita Apollinaris: scilicet eos, qui cum Jeremia, eo suadente, se dederunt Nabuchodonosori cum Joachin: hinc melius accipienda reliquias profugorum Judæorum. Dei providentia servatos in seminarium et propaginem gentis suæ: hi enim, quasi angulo pallii Domini colligati, protecti sunt Dei predestinatione et protectione.

EX HIS RURSUM TOLLES, ET PROJICES EOS IN VENTUM IGNI, — quem scilicet in medio lateris, in quo obsidionem descripseras, accenderat, ex qui-

bus subito flamma sublata universam urbem descriptam lambere cepit, et delere. Hi sunt, ait Apollinaris, qui post reversionem ex Babylonia, ob nova peccata a Macedonibus, presertim Antiocho Epiphane grassante instar ignis, interempti sunt. Item, et magis, qui a Tito et Romanis cæsi et capti sunt: tunc enim tota domus Israel eversa est, de quo plura vers. 9. Denique Galatinus, *lib. IV De Arcanis Fidei, cap. XXI*, ex præisicis Rabbini hæc refert ad stragem Judæorum, quam post Titum fecit Adrianus Imperator in Judæa, presertim in urbe Bitter, ubi et eorum ducem occidit qui se vocabat *Barchochebas*, id est filium stella (dicebat enim se divinitus missum, esseque stellam de qua prædixit Balaam, *Numer. XXIV*: «Orietur stella ex Jacob,» quasi ipse, exusso Romanorum jugo, lucem et libertatem Judæis esset allaturus), cum revera esset *Barchochebas*, id est filius mendacii, puta impostor; fingebat enim se esse Messiam. Quocirca Adrianus cecidit ad quinquaginta Judæorum millia, totamque gentem prostravit. Vide Eusebium, *lib. IV Histor. cap. VI*.

4. ET EX EO, — scilicet populo, ita S. Hieronymus; vel «ex eo,» scilicet parvo numero, vers. 3. (Septuaginta vertunt, *ex ea*, scilicet urbe), *q. d. Ex eo, scilicet populo reduce, ignis scelerum egressus est, quæ fuit causa ultimi excidii. Nam primum ob scelera traditi sunt Antiocho: deinde ob necem Christi, eorum filii cum urbe et templo, Romanorum gladio, fame, peste, incendio perierunt. Secundo et melius, «ex eo,» scilicet reliquo populi conjecti in ignem, id est, ignitum Antiochi persecutionem, egredietur ignis, id est incendium tum ambitionis et discordiæ inter principes sacerdotum, indeque omne genus flagitiorum; tum consequentis calamitatis, crudelitatis omnis et vastitatis. Ita Apollinaris. Nam Meneleus, Jason, Alcimus, et alii proditores judæi, ambientes pontificatum et dignitates, cum eas legitime obtinere non possent apud suos, profugerant ad Antiochum, eumque incitarunt in perniciem suæ gentis, cladesque illas, quæ narratur in libris Machabeorum. Vide *I Machab. cap. VII, vers. 5*, et *lib. II, cap. III, vers. 4*, et Josephum, *lib. XII Antiquit. cap. VII (1)*.*

Rursum, inter ipsos Machabeos ortum de regno litigium, ipsos et gentem perdidit. Nam Hircæus et Aristobulus, de regno inter se concertantes, fuerunt causa cur Pômpeius et Romani Judæam sibi subjugarint: quod gentilium jugum non ferentis Judæi, cum illud excutere vellent, tandem plene a Tito et Vespasiano excisi sunt. Quocirca allego-

(1) Quod ex paucis illis pilis, quos in summitate pallii sui colligarat, aliquot comburit, eo etiam bellum civile inter Godoliam et Israelem, quod fuscus describitur, *Jerem. XI* et seqq., significari aliqui volunt; qui motus civiles Chaldecis occasionem præbere auferendi a Judæa etiam minimum quemque, nec quemquam relinquendi, ut vel illa essent rerum novarum semina; vide *Jerem. LI, 20*.

rice, ignis hic significat Judaeorum in Christum et christianos furorem, qui causa fuit cur Judea et Jerusalem gladio et igni Romanorum tradita sit, Judaeique reliqui in omnes terras dispersi. Ita Apollinaris et S. Hieronymus.

Aliter R. David, R. Salomon, et ex his Lyranus haec interpretantur, scilicet de Achab et Sedecia, quos rex Babylonis igne frixit, qui toti Israeli facti sunt in proverbium, ut cum qui maledicere volunt, dicant: « Ponat te Dominus sicut Sedeciam, et sicut Achab, » *Jerem. xxix, 22*. Sed hoc frigidum est et distortum. Quocirca Maldonatus de iisdem accipit, sed hoc sensu, quasi dicat: Hi pseudoprophetae, scilicet Achab et Sedecias, qui persuadebant populo, fore ut nunquam Jerusalem caperetur, causa fuerunt cur rebellaverint Chaldaei Iudaei, urbsque capta et incensa fuerit. Verum, jam ante hoc excidium representavit Propheta in resectione capillorum, eorumque divisione in tres partes; non ergo de illo, sed de alio, quod posterius consequutum est, hic agit.

5. ISTA EST JERUSALEM, IN MEDIO GENTIUM, — *g. d.* Hoc schemate, scilicet tui capitis et capillorum, representatur Jerusalem; Jerusalem, inquam, quam ego Deus olim posui quasi mundi caput, et quasi reginam in medio Gentium, ut ei ipse, quasi ancillae, custodes essent et stipatores. Ita Polychronius et Schollastes. Quocirca

POSUI EAM, ET IN CIRCUITU EIUS TERRAS — gentium; scilicet, Jerusalem a septentrione habet Scythiam, Armeniam, Pontum; ab oriente, Asiam; ab occidente, Europam; ab austro, Libyam, ait Apollinaris. Unde *Ezech. xxxviii, 12*, vocatur umbilicus terre, et *Psal. lxxiii, 12*, medium terre; quia Jerusalem est in quarto climate ex septem, in qua dividitur terra habitabilis. Idque feci hoc fine, ut omnes gentes in vita spiritali, puta in religione rebusque divinis, ait Theodoretus, a Jerusalem omnem sensum et notitiam, puta pietatem, fidem et legem, quae dirigit gressus hominum ad salutem, acciperent. Verum hoc ipsa adeo non praestitit, ut potius ab eis impietatem didicerit, atque ipsa olim magistra veritatis, et exemplar pietatis, facta sit discipula erroris et impietatis, atque in ea mox magistros suos, scilicet alius gentes, superavit; iuste ergo excidio a me destinatur, ita S. Hieronymus et Chaldaei; Jerusalem ergo et templum erant quasi centrum terrae, imo quasi ejus caput, fundamentum, fons et cor; utpote ex qua tanquam ex centro, incis splendor in omnem terram, tanquam ex corde spiritus vitalis; tanquam ex capite aliarum provinciarum et gentium, sensus, motus et concitatio ad ambulandum in via homini; denique tanquam ex centro, hincurram deducit, omnis boni et precum ac votorum perfectio expectanda erat; ac tanquam ex fonte, rivulorum derivatio in alias regiones; et tanquam ex fundamento stabilitas aliarum provinciarum.

nitatur reliquum orbis; Chaldaeus vertit, *pulcher ut sponsus*) exultatione universae terrae mons Sion, latera aquilonis, civitas regis magni. Ibi in domibus ejus cognoscetur. » Ita Pineda, lib. V *De Tebus Salom.* cap. v, num. 31. Talis est Roma christianis.

Symbolice, nota hic: Sicut homo est parvus mundus, sic mundus est magnus homo, cujus membra sunt provinciae et gentes, caput est Jerusalem, tum quia in altissimo monte Sion erat sita, *Isaie ii, 2, 3*; tum quia ex ea, quasi capite, in totum corpus universi, derivabatur sensus, id est Dei cognitio, et motus, id est vitae et actionum insitutio. Sed quia illa suae dignitatis oblita, legem meam, ait Deus, quae illam mundi caput fecerat, abiecit; hinc abradam ejus comam et barbam, id est omnes nobiles et robustos ejus arborem, eamque toti orbi ostentui exponam, et hostibus derelinquam.

Dices: Si Jerusalem est caput, quomodo est in medio gentium? Respondeo: Sicut caput est inter duos humeros, quasi in medio duorum laterum hominis: sic Jerusalem, quasi domina, sita erat in medio gentium. Ita et Prado. Adde simile non per omnia esse simile.

6. JUDICIA MEA, — legem meam, secundum quam judicare debet iudex.

7. SUPERASTIS GENTES, — scilicet peccatis, et impietate vestra, ejusque facti estis quasi antesignani, ut solent facere apostatae. *Secundo*, Hebraei *חמון hamon*, vertit potest cum Vatablo et S. David, *copa vestra*, id est pompa, fastus, luxus, opes, ferocia vestra major fuit quam gentium, *g. d.* Copiam terram vobis dedi; vos reddidistis mihi copiam ingratitude et scelere. « Incrassatus est enim dilectus, et recalcitavit. » *Tertio*, Septuaginta vertunt: *Forma vestra*, exemplar vel character, *ex gentibus*, id est, ut Theodoretus, indistinctam formam, religionem, mores et impietatem gentium.

8. IUXTA JUDICIA GENTIUM, — *Judicium* hic est consuetudo, institutum; sequenti vero versu significat castigationem, *g. d.* Mores bonos quoque habent gentes, non estis secuti. Vel potius, *g. d.* Gentes deos suos, quantumvis viles et nutus, non mutant, nec relinquunt; vos autem me Deum vivum reliquistis, ut muta idola adoretis; ergo nequiores et stolidiores estis gentibus. Ita Apollinaris et Schollastes.

JUDICIA. — Id est supplicia, quasi iustus ultor, inferam tibi.

9. FACIAM IN TE QUOD NON FECI, — etiam in diluvio, etiam Sodomis, etiam Pharaoni, etiam Chananaei, *Thren. iv, 6, g. d.* Quia, o Jerusalem! fecisti scelera, quae gentes non fecerunt; ego quoque plagas acres tibi infligam, quas gentibus non inflixi.

ET QUIBUS SIMILIA ULTRA NON FACIAM. — S. Hiero-

quam Chaldaeorum, *Matth. xxiv, 21*; sicut caedes Christi major fuit sceleribus Judaeorum veterum: unde ob eam Judei dispersi sunt ad omnes ventos, quod hic ait Propheta. Potest tamen referri quoque ad excidium Chaldaeorum, si *ultra* accipias strictim, scilicet, *g. d.* Haec generatione, hoc saeculo, hac temporum memoria: sic enim *ultra*, saepe alibi capitur. Nam Propheta suis Judaeis minatur primo excidium Chaldaeorum, et deinde Romanorum.

10. PATRES COMEDENT FILIOS, etc., ET FILII COMEDENT PATRES. — Utroque accidit in excidio tam Chaldaeorum quam Romanorum. Ita Theodoretus. Vide dicta *Thren.* cap. ii, 20, et cap. iv, 10.

Nota: Quod matres filios comederint, alibi legitur; quod vero filii comederint patres suos, nusquam legitur: ex hoc tamen loco certum est, id in obsidione Jerusalem contigisse.

Aliter Vatablus, *g. d.* Ideo tanta erit fames ut filii parentibus, et parentes filios cibos praeripiant. Sed hoc frigidum est et alienum; aliud est enim comedere cibum patrum, aliud comedere patres. Ita honorio Imperatore tanta Romae fuit annona, remanebat omnium caritas, ut homines hominibus jam imminerent, adeoque palam audita sit vox in circo: « Pone pretium humane carni, » ut refert Procopius, lib. II *De Bello Gothico*. Audi lamentabilem vocem matris occidentis et comeditis filium praefame, in obsidione Jerusalem per Titum, apud Josephum, lib. VII *Belli*, cap. viii: « Miserum te, ait, infans, in bello, et fame, et seditione, cui te servavero? Apud Romanos etiamsi vixeris, serviturus es: fames autem prevenit servitutum; his vero seditiosi saviores sunt. Esto igitur mihi cibus, et seditiosus furia, et humane vitae fabula, quae sola deest calamitatibus Judaeorum. Et hoc simul dicens occidit filium, coetumque medium comedit. »

11. IUDICIO (OB PECCATA TUA) VIVO EGO (ID EST IURO PER VITAM MEAM), NISI, etc., CONFRINGAM. — Supple, habere mendax, aut peream: *ut enim* *לֹא אֶחְיֶה im lo*, id est *si non, nisi*, est Hebraeis formula juramenti execratorii, quo se quasi devotent: unde malum, cui se devotent, subicit horroris et boni omnis causa, ut alibi dixi.

SANCTUM MEUM. — Hebraice *קדשי miasdasi*, id est sanctuarium meum, sive templum; radix Hebraea *קדש* *caelas*, primo, significat sanctificare; *secundo*, firmare, stabilire; *tertio*, purificare. Sic domus Dei dicitur *sancta*, id est Deo consecrata, quasi stabilis in perpetuum, quae proinde merito debet esse mundissima. Ad tertium hoc, puta ad munditiam, hic respicit Deus, *g. d.* Domum meam, quae debebat esse mundissima, idolorum, quae in templum intulisti, *IV. Reg. xxi. et xxiii*, sordibus violasti et polluisti.

IN OMNIBUS OFFENSIONIBUS TUIS. — Hebr. *בְּכָל עֲוֹנוֹתַי* *stocantim*, id est execrationibus, id est idolis, quae quasi res execrabiles, Dei et piorum visum offendant. Simile est *IV. Reg. xxiii, 13*. Unde mox

idola vocat *abominaciones*; ut et Daniel cap. ix, 27: « Erit in templo abominatio desolationis, » id est idolum Antiochi.

CONFRINGAM. — Alludit ad secundam significationem *miasdasi*, id est sanctuarii, *g. d.* Stabilem statueram mihi domum in templo; sed quia eam polluistis, hinc ego eam ut temporaneam confringam. Unde Chaldaeus vertit: *Ego quoque brachium tuum conteram*; Hebraice est *בְּרַחֲמֵי אֶרֶץ* *agra*, quod *secundo*, potest verti, *abradam*, ut alludat ad nazareos et leprosos, qui ab immunditia et lepra purgabantur radendo pilos corporis, *Numer. cap. vi, 9*; *Levit. xiv, 8, g. d.* Sicut illi radendo pilos expiantur: sic ego servans hanc eandem legem meam, sanctuarium meum, quod polluistis, illud radendo et delendo, purificabo et sanctificabo. Simile est *IV. Reg. xxi, 13. Tertio*, *agra* verti potest, *minuam*. Unde R. David sic explicat, *g. d.* Sicut tu gloriam meam in templo meo minuisti: sic et ego vicissim minuam gloriam tuam. Unde Septuaginta vertunt: *Ego etiam abijciam te*.

NON PARCEAT OCULUS. — Parcere est animi, tribuitur vero oculis quasi iudicibus; hi enim sunt in amore duces, aequae ac in misericordia; ex qua homo claudit oculos, connivit, eos avertit, dum non potest videre reorum tantam miseriam et supplicium: sed dolet, abstinet ab eo, et parcet.

Non parcat, ait S. Hieronymus, Deus ex misericordia: « Sicut enim elementissimus medicus cupiens putidas carnes et cariosa vulnera adurere cauterio, non parcat, non parcet; non miseretur, ut magis misereatur, » scilicet vitae carni, ne a vicina putida corrumpatur. Sic facit Deus, dum suos castigat, ut vitia eorum in penaeas futuras resecat; aut certe curat ne in alios proserpant.

13. REQUIESCERE FACIAM (EXSATURABO ANIMUM MEUM EORUM PECCA, DEFLAGRABITQUE IRA MEA), ET CONSOLABOR. — Solet enim vindicta esse levamen acceptae injuriae aut contumeliam. Unde Poeta:

Est vindicta bonum vitae juvenibus ipsa.

LOCUTUS SUM IN ZELO, — sententiam decrevi irrevocabilem, trunclentam, sanguinariam. Zelus, ait Prado, est indignatio ex amore profecta, qua pater charis filiis succenset, vel sponsus sponsae, ob acceptam adulteri injuriam. Unde crescit tantum quantum amor crescit, estque fortis et violenta, ut memoranda adeat facinora. Sic Deus adulterium idololatriae punit, complendo indignationem, id est effundendo omnes iras suas et vindictas.

15. BLASPHEMIA, — ut omnes te videntes blasphemem, id est tibi maledicant, tibi conviciantur. Sic enim vulgus *blasphemiam* vocat quamvis maledicentiam; cum proprie blasphemia sit contumelia, quae Deo vel Sanctis irrogatur. Unde Hebraice est *דְּבַרֵּי גְדוּפָה*, quod quodvis convicium et probrum significat. Unde Septuaginta vertunt, *εὐνοχέω*, id est *eris gemitibus*, id est gemens, et digna gemitu, super cupus plaga videns.

tes omnes gemant. Theodotion vertit, *δαδαίρω* vel *δαδαίω*, quod alii, infelicem et miseram; alii, perspicuam et expositam ad miseriam interpretantur, ait S. Hieronymus.

EXEMPLUM. — scilicet infelicitatis, æque ac improbitatis, ut ceteri tu malo discant Deum non irritare. Unde hebraice est מוסר *musar*. id est disciplina, castigatio.

STUPOR. — Ut ceteri, videntes tuas calamitates, stupeant, quasi attoniti: unde aliqui vertunt, *terror*. Similes minè sunt *Jerem.* xix, 8, et xxv, 9, et alibi.

JUDICIA. — extrema supplicia. Est metonymia: ponitur enim *judicium* pro pœna in judicio decreta.

IN INCREPATIONIBUS IRÆ. — Id est, ut Septuaginta, castigatione et ultione, quæ fit ab irato Deo.

16. SAGITTAS FAMIS. — Sic vocat, tum fulmina, ventos, procellas, quibus quasi sagittis Deus sternit segetes, famemque inducit; tum locustas, erucas, bruchos, æruginem, et alias frugum pestes, quibus quasi sagittis famem immittit et jaculatur in homines. Unde subdit: « Et famem congregabo super vos. » « Famem, » id est erucas, bruchos, etc., quæ famem solent afferre. Ita B. David, Vatablus, Maldonatus et alii (1).

BACULUM PANIS. — Chaldaeus, *sustentaculum*; Septuaginta, *firmamentum panis*.

17. BESTIAS. — id est Chaldaeos, ait Theodoretus, qui quasi ferino rictu, et unguibus sanguinariis, vos quasi oves decerpant. *Secundo*, proprie leones et alias bestias immittam in eos qui fugerint Chaldaeos: nam faciam ut in montibus et sylvis latitantes, devorentur a feris. Has bestias Judæis peccantibus minatus est Moses, *Deuter.* xxxii, 24; rursum *Ezech.* cap. xxxiv, 28; item Chananæis, *Ezech.* xliii, 23. Sic Deus in Cuthæos translato ab Assyriis in Samariam immisit leones, eo quod non timerent Dominum, IV *Reg.* xvii, 25. Sic posterioribus sæculis et hoc, subinde lupos, ursos aliasque feras immittit nonnullis provinciis, ad puniendam incolarum scelera.

Tropologie S. Hieronymus: « Sed in nostram, ait, Jerusalem (puta in Ecclesiam et in animam) mittuntur bestie pessime, quando tradimur in passionem ignominiam, et in reprobam sensum, et conscientiam peccatorum, quæ excruciant atque dilacerant animum nostrum. Dissensiones, hereses, schismata, emulationes, invidia, tristitia, detractiones, desideria mala, avaritia, quæ est radix omnium malorum, bestie pessime sunt. Quas cum fuerint in nobis, meremur audire: Corripiet te prevaricatio tua. Precamurque et d'

(1) In primo hujus versus dimidiato, inquit Bodin, vocem hebraeam רעב *verbum gallice famis*, et in secundo, *famine*: nam, ut nobis videtur, in priori versus parte Propheta famem veluti personam prolocit, ut nos est Hebraeus *vatablus* cum de peste, bello, pace, etc., egunt: vide *Psalm.* lxxxv, 4 et 43, et *Isaiæ* cap. xv, 5; in secunda vero, de ipsa famis calamitate loquitur....

cinus: Ne tradas bestiis animam contentem tibi. »

SANGUIS (id est cædes et strages belli) TRANSIBUNT. — grassabuntur. Sic enim dicitur *Psalm.* xli, 8: « Fluctus tui super me transierunt. » Et *Psalm.* lxxxvii, 17: « In me transierunt iræ tue, » id est grassatæ sunt in me.

Ego DOMINUS LOCUTUS SUM, — sic statuo, sic subscribo meo regum huic prophetæ, quasi diplomati meo.

Moraliter, ex tot signis et portentis, quibus Deus per Ezechielem præmonuit Judæos de futura vindicta, nota: Solet Deus signis prævis futuris reipublicæ et Ecclesie calamitates præmonstrare, ut peccatores moneat, et incitet ad penitentiam, quæ eas evadant; justos vero præmonuit ad eas fortiter tolerandas.

Ita diluvium mundo inducere noluit, nisi prius de eo futuro per Noe homines admoneret, *Gen.* vi.

Ita cladem Hierosolymæ, Moabitum, Ammonitarum, Ægyptiorum, Babyloniorum, etc., per Isaiam, Jeremiam et Ezechielem prædixit: Babylonis vero exdium Balsari in pariete præscripsit: *mane, tehel, phares*, Daniel. cap. v. Judæam cladem per Antiochum portenderunt acies in celo visæ concurrere, II *Machab.* v, 2.

Ita Judæis cladem Judææ per Titum imminet præsignificavit. Nam supra Jerusalem stetit per annum cometes similis gladio. Rursum, visi sunt in celo currus, et acies preliantium. Audita est in templo vox angelorum: « Migremus hinc. » Jesus quidam Anani filius per septennium assidue clamavit: « Vae Hierosolymis, » ne flagris percipi ab hæc voce poterat, donec in muro clamans: « Vae Hierosolymis, et mihi, » telo hostili ictus interit. Ita Josephus, lib. VII *Belle*, cap. xii.

Ita Humeric, regis Wandalorum, persecutio præsignificata fuit: nam quidam vidit ecclesiam S. Fausti, insolito ornatu, cereis, velis, lampadibus rutilantem: mox vidit succedere Æthiopes, omnemque hunc ornatum dispellere. *Alius* vidit eandem ecclesiam turbis hominum referantem, mox porcis et capris repleri. *Tertius* vidit quemdam crana a palæis eventilantem. *Quartus* vidit quemdam elamantem: « Migrate, migrate. » *Quintus* vidit nubes, rugientes celo, ingentes jacululari lapides, qui in terra incensi omnes comburebant. *Sexto*, Paulus Episcopus vidit arborem usque ad celos ramis florentibus expansam, quæ totam Africam opacabat, et ecce venit asinus violentus (Humericus), qui cervicem ad radicem defricans, eam ad terram elisit. *Septimo*, Quintilianus Episcopus vidit se super montem stare, et quæ conspicebat gregem innumerabilem ovium suarum, et in medio gregis duas erant ovis nimium bullientes (hæc portendebant Humericum, et Cyrohan Episcopum ejus). Aderant autem ovium occisores, quarum carnes ovis bullientibus demergebant. Ita Victor Uticensis, lib. II *Wandali*.

Circa annum Domini 4017, uti ex Annalibus

Francorum refert Baronius, in regione Aquitaniae, temporibus Benedicti VIII, secus maritima, tale prodigium accidit ante solemnitatem S. Joannis Baptistæ: tribus diebus de celo pluit sanguis, qui cadens super canem hominis, aut super lapidem, non poterat lavari; si vero super lignum eaderet, lavabatur. Perterrefecit universas Gallias ejusmodi prodigium, adeo et Robertus, rex Francorum, scriptis consulere Fulbertum Episcopum Carnotensem, inter Gallicanos Episcopos doctrina facile principem, cujus de his ad eundem regem tunc respondentis data exstat epistola, in qua, quæ ista portenderent, in fine ita philosophatur: « Quod autem nuper hujusmodi cruorem in quadam parte regni vestri pluisse audistis: et quod illis cruor ubi supra petram, vel supra carnem hominis incidit, abluui non poterat; ubi autem supra lignum ceciderat, facile abluetur:

per hæc, tria genera hominum significata esse videntur; per lapidem, impii; per carnem, fornicarii; per lignum vero, quod neque durum est ut lapis, neque molle ut caro, illi qui neque impii sunt, neque fornicarii; cum ergo venerit super illam gentem cui protenditur gladius sive pestilentia designata per sanguinem, si antea duri et molles non fuerint mutati in melius, morientur perpetuo in sanguine suo; mediis vero, per angustiam mortis, vel aliter, poterunt liberari, pro arbitrio secretissimi atque præstantissimi judicis. » Hæc ad Robertum regem Fulbertus. Porro consecuta esse bella gravissima in ea provincia, inter Guilielmum Aquitanie Ducem, et Gaufridum Comitem Andegavensium, quibus scipso multo adversis armis confecerunt, affirmat idem auctor. Ecce triplex portentum, simile triplici portento capillorum Ezechieis hic.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Montibus, aris, excelsis, idolis et idololatris, ac toti terræ Israel, id est, Judæis, minatur vastitatem et stragem. Secundo, vers. 8, promittit se reliquos populi servaturum, quæ videntes tantam stragem, ad cor et ad Deum redibunt. Tertio, vers. 11, jubet Deus propheta, manu percussere femur, et pede plodere, terramque pulsare, ut ira sua ostendat iram et vindictam Dei. Quia, ait vers. 12, qui longe est, peste morietur: qui autem prope, gladio corruet: et qui relictus fuerit et obsessus, fame morietur.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 2. Fili hominis, pone faciem tuam ad montes Israel, et prophetabis ad eos, 3. et dices: Montes Israel, audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus montibus, et collibus, rupibus, et vallibus: Ecce ego inducam super vos gladium, et disperdam excelsa vestra, 4. et demoliar aras vestras, et confringentur simulacra vestra: et dejiciam interfectos vestros ante idola vestra. 5. Et dabo cadavera filiorum Israel ante faciem simulacrorum vestrorum: et dispergam ossa vestra circum aras vestras, 6. in omnibus habitationibus vestris. Urbes desertæ erunt, et excelsa demolientur, et dissipabuntur: et interibunt aræ vestræ, et confringentur: et cessabunt idola vestra, et conterentur delubra vestra, et delebuntur opera vestra. 7. Et cadet interfectus in medio vestri: et scietis quia ego sum Dominus. 8. Et relinquam in vobis eos, qui fugerint gladium in gentibus, ad quas captivi ducti sunt: quia contrivi cor eorum fornicans, et recedens a me; et oculos eorum fornicantes post idola sua: et displicebunt sibi super malis quæ fecerunt in universis abominationibus suis. 10. Et scietis, quia ego Dominus non frustra locutus sum, et facerem eis malum hoc. 11. Hæc dicit Dominus Deus: Percute manum tuam, et allide pedem tuum, et die: Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israel: quia gladius, fame, et peste ruitur tui. 12. Qui longe est, peste morietur: qui autem prope, gladio corruet: et qui relictus fuerit, et obsessus, fame morietur: et complebo indignationem meam in eis. 13. Et scietis quia ego Dominus, cum fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum, in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelsæ, et in cunctis summitatibus montium, et subtus omne lignum nemorosum, et subtus universam quercum frondosam, locum ubi accendetur thura redolentia universis idolis suis. 14. Et extendam manum meam super eos: et fa-